

Судово-фармацевтичні дослідження розповсюдження адиктивних розладів здоров'я та нелегального обігу психоактивних речовин на території Хмельницької області

В.В.Шаповалов, В.О.Шаповалова, О.В.Шувера

Слідче управління ГУМВС України в Харківській області, Національний фармацевтичний університет,
Хмельницьке обласне управління охорони здоров'я
Харків, Хмельницький, Україна

У статті наведено результати судово-фармацевтичних досліджень за період 2005-2008 рр. на прикладі Хмельницької області. З'ясовано особливості розповсюдження адиктивних розладів здоров'я у вигляді наркоманії, токсикоманії, алкоманії тощо. Надано характеристику осіб з адиктивною залежністю, які перебувають на обліку. Проаналізовано правопорушення, пов'язані з незаконним обігом психоактивних речовин.

Ключові слова: судова фармація, психоактивні речовини, адиктивна залежність.

ВСТУП

На фармацевтичному ринку в обігу останнім часом з'явилась велика кількість фармацевтичних препаратів, до складу яких входять психоактивні речовини (ПАР) різних класифікаційно-правових груп: наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори, сильнодіючі речовини, отруйні речовини та ін. [1, 2, 10, 13].

При раціональному вживанні, без перевищення режиму дозування, ці препарати є умовно нешкідливими для організму людини. Проте постійне перевищення дози таких препаратів призводить до того, що людина мимоволі стає заручником лікарського засобу, відбувається розвиток адиктивної залежності від них, що призводить до адиктивних розладів здоров'я у вигляді наркоманії, токсикоманії, алкоманії тощо [6, 9, 12].

Таку тенденцію до розвитку адиктивної залежності можна було спостерігати в 2007 р., коли широко почав застосовуватись ненаркотичний анагетик трамадол. Ніхто не уявляв, що цей безпечний лікарський засіб призведе до розвитку трамадолової токсикоманії і зловживання трамадолу молоддю [4, 5, 7].

Отже, лікарські засоби із психоактивними властивостями при нераціональному вживанні можуть викликати адиктивні розлади здоров'я [3, 8, 11].

Метою роботи було судово-фармацевтичне дослідження розповсюдження адиктивних розладів здоров'я та нелегального обігу психоактивних речовин на прикладі Хмельницької області України.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проведено судово-фармацевтичний моніторинг немедичного вживання та зловживання, а також злочинів у сфері обігу психоактивних речовин на території Хмельницької області за період 2005-2008 рр. на прикладі трьох класифікаційно-правових груп: наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори. При узагальненні та обробці статистичних матеріалів Головного управління Міністерства внутрішніх справ України в Харківській області було використано методи варіаційної статистики.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Особи, що зловживають психоактивними речовинами (ПАР), підлягають пильному нагляду в закладах охорони здоров'я, де їх офіційно ставлять на облік при затриманні правоохорон-

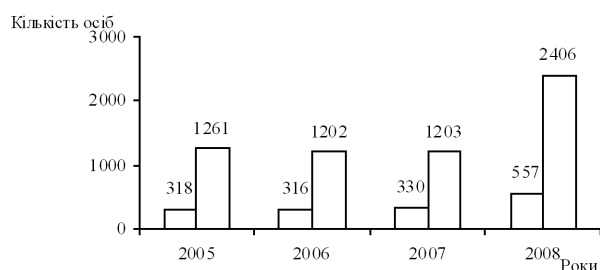

Рис. 1. Порівняльна характеристика кількості міських жителів з кількістю сільських жителів, які допускають немедичне застосування ПАР за період 2005-2008 рр.

ними органами. Так, на Хмельниччині в період з 2005 до 2008 р., в результаті затримання правоохоронними органами було поставлено на облік у закладах охорони здоров'я 7593 особи, серед яких питома вага жителів міста складає 79,9% (6072 особи), а жителів селищ — 20,1% (1521 особа), що наведено на рис. 1.

Проблема наркоманії, як видно з рис. 1, є актуальною не тільки серед міських жителів, але й серед сільських. Так, у 2008 р. кількість сільських жителів, які зловживають ПАР, у порівнянні з 2007 р. зросла на 68,7% (227 осіб), проте зловживання ПАР більш поширене серед міських жителів Хмельницької області: у 2008 р. їх кількість зросла на 100% (1203 особи).

Серед поставлених уперше на облік осіб із адиктивними розладами здоров'я внаслідок зловживання ПАР за 2005-2008 рр. в Хмельницькій області було зареєстровано 3009 пацієнтів (табл. 1), у той час на офіційному обліку в закладах охорони здоров'я знаходилося за період 2005-2008 рр. 10709 осіб, що разом складає 13718 осіб. Видно, що кількість осіб, яка вперше ставиться на облік, складає 22% від загальної кількості наркозалежних, що знаходяться на обліку, тобто кожна 5 особа від загальної кількості наркозалежних ставиться на офіційний облік уперше.

ТАБЛИЦЯ 1

Наркозалежні особи, які знаходилися на обліку за період 2005-2008 рр. в Хмельницькій області

Особі, які допускають немедичне вживання ПАР	Роки				Всього
	2005	2006	2007	2008	
Знаходяться на обліку	2435	2739	2740	2795	10709
Поставлені на облік	1252	229	901	627	3009
в т.ч. вперше	27	6	1	14	48
в т.ч. прибулих з місць позбавлення волі та ЛТП	22	4	1	9	36

Розглянемо, що відбувається із зняттям з обліку наркозалежних осіб за досліджуваний період у Хмельницькій області. Так, серед тих, хто одужав, або утримався від зловживання ПАР після лікування всього 22 особи (табл. 2), тобто тільки 0,2% від загальної кількості адиктивних пацієнтів, що знаходяться на обліку (табл. 1), мають шанс на одужання від немедичного вживання ПАР.

Як видно з табл. 2, у 2008 р. значно зросла смертність від зловживання ПАР: на 1500% у порівнянні з 2007 р. та на 2033% у порівнянні з 2005 р. До примусового лікування від адиктивної залежності за період 2005-2008 рр. було направлено лише 1,8% від усіх наркозалежних, знятих з обліку за цей самий період у Хмельницькій області.

Адиктивні розлади здоров'я у вигляді наркоманії, токсикоманії, алкоманії, тютюнопаління і супутніх з ними психоневрологічних, венеричних розладів здоров'я, туберкульозу, гепатиту, ВІЛ/СНІДу торкнулися не лише жителів м. Хмельницького, але й жителів усієї Хмельницької області. Дуже прикро, що серед осіб, які зловживають ПАР, останнім часом швидкими темпами зростає кількість жінок (табл. 3). Так, у 2008 р. на 13,9% у порівнянні з 2007 р. і на 4,4% у порівнянні з 2005 р. зросла кількість жінок з адиктивними розладами здоров'я в Хмельницькій області.

Характеристика осіб, які постійно знаходяться на обліку через немедичне вживання ПАР за період 2005-2008 рр. в Хмельницькій області, наведена в табл. 3.

ТАБЛИЦЯ 2

Особі, які були зняті з обліку за різних обставин за період 2005-2008 рр.

Особі, які допускають немедичне вживання ПАР	Роки				Всього
	2005	2006	2007	2008	
Знято з обліку	948	298	846	459	2551
в т.ч. ті, що одужали або утримуються від зловживання ПАР	16	4	1	1	22
в т.ч. у зв'язку із засудженням до позбавлення волі	24	11	22	2	59
в т.ч. у зв'язку з направленням до примусового лікування	28	14	3	3	48
в т.ч. у зв'язку з переїздом на нове місце проживання	19	2	1	1	23
в т.ч. у зв'язку зі смертю	9	1	12	192	214

ТАБЛИЦЯ 3

Характеристика осіб, які офіційно перебувають на обліку через немедичне вживання ПАР за період 2005-2008 рр. у Хмельницькій області

Особи, які допускають немедичне вживання ПАР	Роки				Всього	
	2005	2006	2007	2008		
постійно знаходяться на обліку	4191	3905	3952	5609	17657	100,00
в т.ч. жителів міста	1261	1202	1203	2406	6072	34,4
в т.ч. жителів села	318	316	330	557	1521	8,6
в т.ч. робітників	413	396	391	480	1680	9,5
в т.ч. службовців	-	-	-	-	-	-
в т.ч. жінок	408	378	374	426	1586	9
в т.ч. особи, які навчаються: середні школи, ліцеї, гімназії	8	12	13	13	46	0,26
в т.ч. особи, які навчаються: ПТУ, СПТУ, коледжі, технікуми	13	9	10	10	42	0,2
в т.ч. особи, які навчаються у вищих закладах освіти	10	7	6	6	29	0,16
в т.ч. особи, що не працюють і не навчаються	1164	1126	1151	1218	4659	26,385
в т.ч. пенсіонери та інваліди	1	1	1	1	4	0,02
в т.ч. особи, які раніше вчиняли злочини	372	251	269	266	1158	6,6
в т.ч. злочини, пов'язані з ПАР	119	105	107	109	440	2,5
в т.ч. з них взято під адміністративний нагляд	48	43	42	58	191	1,08
в т.ч. особи, які знаходяться на примусовому лікуванні	1	1	1	1	4	0,02
в т.ч. особи, які ухиляються від примусового лікування	1	-	-	-	1	0,005
в т.ч. особи, які знаходяться на обліку тільки в органах охорони здоров'я	54	58	54	58	224	1,27

Так, постійно зростає загальна кількість осіб, які перебувають на обліку (табл. 3): на 41,9% у 2008 р. у порівнянні з 2007 р. та на 33,8% у порівнянні з 2005 р. Питома вага жителів міста становить 34,4%; жителів села — 8,6%; робітників — 9,5%; жінок — 9%; осіб, що навчаються в середніх школах, ліцеях, гімназіях, — 0,26%; осіб, що навчаються в ПТУ, коледжах, технікумах, — 0,2%; осіб, що навчаються у вищих навчальних закладах — 0,16%; осіб, що не працюють і не навчаються — 26,385%; пенсіонерів та інвалідів — 0,02%. Слід підкреслити, що питома вага осіб, які раніше вчиняли злочини, складає 6,6%, а осіб, що вчиняли злочини, пов'язані з ПАР, — 2,5%. Питома вага наркохворих, направлених на примусове лікування від адиктивної залежності, складає 0,02%, а осіб, що ухиляються від примусового лікування, — 0,005%; у той час на обліку в органах охорони здоров'я знаходиться 1,27% осіб. Виходячи з даних табл. 3, можна констатувати, що адиктивні розлади здоров'я за 2008 р. у порівнянні з попередніми роками дуже прогресують.

ВИСНОВКИ

1. Зловживання психоактивних речовин більш поширене серед міських жителів Хмельницької області: у 2008 р. їх кількість зростає на 100% (1203 особи), причому кожна 5 особа від

загальної кількості наркозалежних ставиться на офіційний облік уперше.

2. У 2008 р. значно зростає смертність від зловживання психоактивними речовинами: найвищі показники на Хмельниччині за смертністю серед осіб, які зловживали ПАР, спостерігалися в 2008 р. і зросли в 16 разів у порівнянні з 2007 р. та в 21 раз у порівнянні з 2005 р.

3. До примусового лікування від адиктивної залежності за період 2005-2008 рр. було направлено лише 1,8% від усіх наркозалежних, знятих з обліку за цей самий період в Хмельницькій області.

4. З'ясовано зростання кількості жінок з адиктивними розладами здоров'я в Хмельницькій області: у 2008 р. на 13,9% у порівнянні з 2007 р. і на 4,4% у порівнянні з 2005 р.

5. Встановлено зростання наркозалежності молоді в Хмельницькій області: у 2008 р. в порівнянні з 2007 р. — на 5,9%, а в порівнянні з 2005 р. — аж на 213%.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лекарственные средства в неврологии, психиатрии и наркологии / Под ред. В.А.Шаповаловой, П.В.Волошина, А.В.Стефанова, И.М.Трахтенберга, В.В.Шаповалова. — Х.: Факт, 2003. — 784 с.
2. Лекарственные средства в психофармакологии / В.А.Шаповалова, Ю.И.Губский, И.И.Кутько и др. — К.: Здоровье, Х.: Форсинг, 1997. — 288 с.

3. Належна аптечна практика: алгоритм віднесення лікарських засобів до категорії рецептурного відпуску: Метод. рек. / О.В.Стефанов, І.М.Трахтенберг, В.О.Шаповалова, В.В.Шаповалов, В.Т.Чумак, А.П.Вікторов, Г.М.Вишар, О.В.Данилюк. — К., 2004. — 39 с.
4. Препарат трамадол у форматі фармацевтичного права та доказової фармації / В.О.Шаповалова, О.І.Гуторов, В.В.Шаповалов, В.В.Коляда // Ліки. — 2005. — №3-4. — С. 98-103.
5. Соціальна фармація: трамадол як средство замісительної терапії / А.І.Гуторов, В.А.Шаповалова, В.В.Шаповалов, І.К.Сосін // Український вісник психоневрології. — 2006. — Т. 14. — Вип.2 (додаток). — С. 35-36.
6. Трахтенберг І.М., Шаповалова В.А., Шаповалов В.В. Фармацевтичне право: к системе современной классификации лекарственных средств «сильнодействующие», «ядовитые» или рецептурные группы списков «А», «Б», «С», «Д», регламентированные Приказами МЗ Украины от 17.05.2001 №185, от 07.07.2004 №344, от 30.06.1994 №117 и Приказом МЗ СССР от 03.07.1968 №523 // Ліки України. — 2004. — №9 (додаток). — С. 45-49.
7. Удосконалення соціального менеджменту на засадах доказової фармації при забезпеченні пацієнтів лікарським засобом «Трамадол» з приватної аптечної мережі / В.О.Шаповалова, О.І.Гуторов, В.В.Шаповалов, І.К.Сосін // Фармацевтичний журнал. — 2006. — №2. — С. 12-17.
8. Шаповалов В.В. Судова та соціальна фармація в концепції національної безпеки: щодо вивчення злочинів, скоєних під впливом психоактивних речовин / В.В.Шаповалов // Право України. — 2008. — №12. — С. 133-138.
9. Шаповалов В.В., Галаван З.С., Шаповалова В.А. О необходимости дальнейшего развития фармацевтического права в государственной регуляторной концепции борьбы с наркобизнесом, профилактики наркомании, токсикомании, ВИЧ/СПИДа и других расстройств здоровья, отмеченных в МКБ-10 // Ліки України. — 2004. — №12 (89). — С. 115-116.
10. Шаповалов В.В., Халін М.М., Шаповалова В.О., Мінко О.І. Наркоманія: проблеми, особливості, попередження // Укр. вісник психоневрології. — 2002. — Т.10. — Вип.1. — С. 200-204.
11. Шаповалова В.О., Гудзенко А.О., Шаповалов В.В. Судова і соціальна фармація щодо медикаментозного забезпечення пацієнтів з адиктивними розладами здоров'я відповідно до МКХ-10 // Вісник фармакології та фармації. — 2006. — №4. — С. 50-54.
12. Шаповалова В.О., Шаповалов В.В., Гудзенко А.О. Основи фармацевтичного права, фармацевтичного законодавства, судової фармації, клініко-фармацевтичної безпеки лікарських засобів та доказової фармації за спеціальністю «фармація»: Метод. рек. — Х., 2007. — Ч.2. — 36 с.
13. Shapovalova V.A., Shapovalov V.V., Mikhailov V.S., Chayka L.A. Remedia «Zdorovyе Narodu». — Kharkiv: Rider, 1999. — 200 p.

В.В.Шаповалов, В.А.Шаповалова, Е.В.Шувера. Судебно-фармацевтические исследования распространенности аддиктивных расстройств здоровья и нелегального оборота психоактивных веществ на территории Хмельницкой области. Харьков, Хмельницкий, Украина.

Ключевые слова: судебная фармация, наркомания, психоактивные вещества, преступления.

В статье приведены результаты судебно-фармацевтических исследований за период 2005-2008 гг. на примере Хмельницкой области. Выявлены особенности распространения аддиктивных расстройств здоровья в виде наркомании, алкомании и токсикомании. Представлена характеристика лиц с аддиктивной зависимостью, которые находятся на учете. Проанализированы правонарушения, связанные с незаконным оборотом психоактивных веществ.

V.V.Shapovalov, V.A.Shapovalova, E.V.Shuvera. Judicial-pharmaceutical studies spreading addiction frustration health and illegal turn psychoactive material on territory Hmelinickoy area. Kharkiv, Khmelnytsky, Ukraine.

Key words: judicial pharmacy, drug addiction, psychoactive material, crimes.

Results of legal and pharmaceutical investigations in 2005-2008 in Khmelnytsky area are given. Particularities of the addiction frustration of health were studied in the manner of drug addictions, alcomania etc. Characteristic of the persons with addiction dependency of registered patients is described. Offenses connected with illegal turn psychoactive drugs are analysed.

Надійшла до редакції 17.12.2009 р.